

Svenskbybor besöker Dagö augusti 2015

Att känna rötter är en viktig sak för många människor i dag. Att känna sig själv genom att förstå sina förfäder är ett sätt att börja förstå vem man egentligen är.

Vi var en grupp på 28 svenskar som fick tillfälle att resa till Dagö (Hiiumaa på estländska) några dagar i augusti 2015 och besöka platser där våra förfäder levde och verkade. Flertalet av oss har rötter i Gammalsvenskby (1782-1929) och på Dagö (1250?-1781). Ciceron på resan var Jörgen Hedman, som på 1980 talet av en slump hittade svenskarna på norra Dagö, när han sökte sina rötter på samma ö. Sofia Hoas och Jörgen Hedman organiserade resan, som det skulle visa sig, blev till stor belåtenhet för oss alla. Sedan deltagarna på egen hade tagit sig till Tallinn, hämtade en inhyrd buss oss och resan till Dagö kunde påbörjas.

Några av deltagarna – Jörgen Hedman, Gunilla Linder (f Martis), Sven och Christina Hoas - besökte Dagö på en liknande resa omkring 1990. De kunde genast konstatera att Estland har genomgått en mycket stor omvandling sedan de styrande ryssarna lämnat ön senare på 1990-talet. Vägarna är utmärkta, människorna ser välmående ut och trädgårdarna i byarna är välskötta. Vi kunde alla se att det pågick nya byggnadsprojekt på flera platser. Vår guide Urmas kunde dock berätta att det fortfarande bor många ryssar kvar i Estland, vilka nu bedriver affärsverksamhet kanske inte med helt ärliga avsikter.

När vi kom fram till Haapsalu, belägen ca 100 km från Tallinn, kunde några av oss med god fantasi skymta Dagö bortom horisonten, eller var det möjligen Ormsö. Vi fick gott om tid i Haapasalu då färjan skulle gå först om någon timme. Vi besökte det mäktiga medeltida fortet i staden och Aibolands Museum med material som vittnade om svenskarnas tid i Estland och på Dagö. Båtresan vidtog med en något ålderdomlig färja. Relativt snart kunde Dagö skönjas ute på däck och efter en dryg timmes resa anlände vi till ön.

Vi körde sedan mot den fd. svenska byn Kärrdal (Kärdla). Innan vi kom fram till inkvarteringen i Kärrdal besökte vi Herrgården Grossenhof/Pühaelpa. Herrgården ägdes senast av familjen von Ungern-Sternberg. Godset var huvudgodset på ön och säte för Tyska ordens fogde och den svenska kronans fogde innan ön på 1620-talet överläts åt Jacob De la Gardie. Godset ägdes fram till 1781 av Ebba Margaretha, gift Stenbock, och hennes son Karl Magnus Stenbock. Ebba Margareta Stenbock var sondotter till Jacob De la Gardie.

Grossenhof/Pühaelpa Herrgård

Bisas gård i Kärdla

Väl framme i Kärdla tog vi in på det trivsamma familjehotellet Padu. Efter att vi packat upp och funnit oss tillrätta påbörjades ett trevligt kvällsprogram. På väg till restaurangen Rannapargu, besökte vi familjen Bisas gård mitt inne i Kärdla. På gården hade det bott svenskar i en gång i tiden. Vi fick tillfälle att gå in i huset och se hur familjen hade det. En hyvelbänk användes som diskbänk, golven verkade vara original från gången tid och huset hade charm på olika sätt. Trappan upp till vinden var trång för att inte tala om rumshöjden i huset. Några av oss fick gå böjda under husvisningen. Husets var väl hållet och hade dessutom ålderdomliga enkupiga tegelpannor.

Middagen på Rannapargu blev något kaotisk trots att vi förbeställt maten. Förrätten visade sig var en fullgod middag. Några fick vänta mycket länge på sin mat, men vi hade roligt vid middagsbordet och skratt och skämt avlöste varann hela tiden.

Dag två på resan bjöd på en utflykt till södra Dagö. Vi stannade i den lilla staden Käina och provianterade för en picknick ute i det fria. Den livsmedelsbutik vi besökte var välfylld med de mesta vi kunde önska. Priserna var ungefär som i Sverige bortsett från öl (fanns bara starköl) som var mycket billigt. Lunchen blev ett trevligt avbrott på dagsturen. Efter lunchen besökte vi Kassari kapell och ett intressant hembygdsmuseum.

Kassari kapell

Sääre tirp

Bussen fortsatte sedan till udden Sääre trip. Vi var några som promenerade ut till udden och det blev några dopp. Landskapet påminde här mycket om Gotland med kalkstensberggrund och lågväxande skog.

På återfärden mot Kärdla tittade vi in i en gammal spinnerifabrik vid Kassari. Vi fick se hur gamla beprövade maskiner på ett enkelt och finurligt sätt spottade fram fantastisk fin ull, som sedan användes för att väva täcken och sticka kofter mm.

Kvällens program innehöll ett besök på Mihkli Malmas by med middag och rökbastu. Det senare blev en härlig, social samvaro för oss alla. Bastun hade börjat eldas med alved redan dagen innan. Byggnaden bestod av tre avdelningar, en förstuga med eldstad, en mellanstuga och slutligen själva bastun med sitsar på höjden. Sedan röken släpps ut var det dags att börja basta. Bastun höll minst ca 70 C. Röken var inte så påträngande som man kunde tro. Efter en halvtimme var det dags att svalka sig i träkar som stod uppradade utanför bastun. Damerna hade redan påbörjat kvällsmiddagen som nu stod uppdukad utanför själva bastun, rökt horngädda med många välsmakande tillbehör. Damerna fick nu möjlighet att inta bastun och de som vågade basta fick samma härliga upplevelse som vi herrar.

Alla var hungriga efter bastun

På menyn stod rökt horngådda med välsmakande tillbehör

Efter middagen besökte vi på den närliggande Mickelsgården. Urmas, vår utmärkta guide, berättade många hisnande historier om hur det var förr i tiden på en gård som denna.

Besök vid Mickelsgården smangårdsbyggnad

Här beskådas en av de många byggnader på gården

Vi hade fått uppleva en dag fylld av aktiviteter och mycken social samvaro. Frågan var om inte rökbastubesöket var den största upplevelsen?

Dag 3 på programmet var en "släktutflykts dag". Det blev höjdpunkten på hela resan. Bussen stannade först på ett ställe i Kärdla där vi fick besöka prunkade trädgårdar som fick sitt vatten med självtryck från underliggande källor. Vi fick veta av Urmas att det för ett antal miljoner år sedan kraschlandade en meteorit på norra Dagö som åstadkom stor förödelse. Detta fick till följd att grundvatten kom att sippra upp med självtryck till markytan.

Innan vi besökte de platser där våra förfäder hade brukat sin mark besökte vi fyren vid Takne udd. Vi var många som tog oss upp ca 200 trappsteg till fyrens utkiksplats, med underbar utsikt över halvön med alla de tidigare mindre svenska byar nedanför oss. Det som slog oss var att området till så stor del är skogbevuxet.

Nu påbörjades resan mot de gamla svenska boplatserna. Vi inledde med boplatserna för Martis familjer med sina rötter i Kausta (Kauste). Det fanns några hus kvar, men den gård Martis ägde fanns förmodligen inte kvar. Därefter besökte vi Muddas och Åkernäs (Muddaste och Ogandi) där Knutas familj kom från. Vi fortsatte till Koidma, där Hinas familjen hade sina gårdar. Vi stannade även till vid Buskas grinde (Puski värv) i Buskbien belägen mella Roots och Pihla Haava där både Buskas och Hoas familjerna

bodde och verkade. Vi gjorde även ett stopp i Röicks by där familjerna Annas och Hoas levde mellan vad som idag är Rootsi och Reigi byar. Till sist besökte vi Utanbien (den yttre byn) mellan Rootsi och Kabul nina där familjen Utas hade sitt hemman. Vi fick tillfälle att vid den sista utposten träffa en 80-årig estniska på en gård belägen vid Utbien. Hon berättade att hon kände till att det bott svenskar i området. Hon berättade även att från hennes boställe mot Utanbin kunde man förr se havet. Nu är området bevuxet mestadels med skog.

Familjen Martis boställe

Fam Knutas boställe

Fam Buskas och Hoas

Fam Hinas

Fam Annas

Fam Utas

Vi åt en mycket välsmakande buffélunch vid restaurangen Härrgårdsbränneriet efter besöket vid de gamla svenska boplatserna. Efter lunchen fick vi beskåda ruinerna av godset Hohenholm. På hemvägen besökte vi även Röicks kyrka. Några av oss ställde upp i kyrkans förskepp och sjöng de psalmer vi svenskbybor är uppfödda med, Vänta efter Herren och Signe och Bevara. Därefter vidtog fotografering av hela gruppen med hjälp av vår busschaufför.

Gruppen vid Röicks kyrka

Innan vi kom tillbaka till hotellet besökte vi den mäktiga fyrplatsen i Kopu by. Vi fick här tillfälle att dricka kaffe, te och äta glass.

Fyrornet i Kopu by

Röicks kyrka

På kvällen åt vi en gemensam måltid på hotellet. Det blev inte så sent då vi skulle åka till Tallinn redan tidigt nästa morgon.

Dag 4 (hemresedag) började med en mycket tidig frukost klockan 04.45. Vi körde därefter till färjeläget Heltermaa. Flera av oss var trötta och slumrade till på färjan. På fastlandet besökte vi klostret Padis beläget några mil från Tallin. Padis hade varit ett munkkloster som tillhörde cisterciensorden. Klostret uppfördes på 1200 talet och upphörde med sin verksamhet på 1500 talet.

Vi rullade sedan vidare mot Tallinns flygplats. Väl framme i Tallin skildes våra vägar. Några av oss skulle flyga till Stockholm/Köpenhamn. Andra skulle ta färjan till Stockholm och några stannade kvar en extra natt i Tallin.

Vad har resan betytt för oss? Vi har definitivt fått en annan känsla om oss själva och vilka vi egentligen är. Många gav uttryck för vad det innebär att ha fått ta del av alla dessa minnen, som nu läggs till den kunskap vi har om våra förfäders öden. Vi kunde unisont konstatera att denna resa blir ett verklig minne för livet. Samtidigt fick vi närmare lära känna svenskbybor i vår resegrupp som vi inte kommit in på livet innan.

Tack Jörgen, Sofia och Urmas för en oförglömlig resa i våra förfäders spår. Vi önskar att det organiseras liknande resor framöver för andra svenskbybor som vill uppleva sina rötter på Dagö.

Åke Uthas
med behjälpligt bistånd av Jörgen Hedman